

TERCÜME-İ HULÂSÂTÜ’T- TESÂNÎF

el-Gazzâlî

Tercüme
Ahmed Avnî Konuk
1915

Hazırlayan
Duygu Kara-Mine Kara
2020

ahmedavnikonuk.com

Önsöz

Hoca İmam Hücet'ül İslâm Muhammed İbn-i Muhammed el-Gazâlî'nin Ey Oğul! namıyla ünlenen risalesini Ahmed Avni Konuk dilimize çevirmiştir. Eser Atatürk Kitâblığında (OE_Yz_1767) demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Sayfa sayısı otuz bir (31) olup eserin sonu noksandır. Eserin sonunda yazarın intiha tarihini belirten özel notu ve imzası olmaması kaç sayfanın noksan olduğu sorununu ortaya çıkarmıştır. Ancak eserin bitimine yakın kısımlarının noksan olması muhtemeldir. Çünkü “Dua” kısmına gelinmiştir. Eser (Manâsı) yazısıyla inkıta' uğramıştır.

Eserde çeşitli nedenlerden dolayı silinmiş ya da istinsah edilirken boş bırakılmış kelimeler ve cümleler bulunmaktadır. Atatürk kitâblığında bulunan orijinal nüshasından kontrol edildiğinde oldukça iyi korunduğu ve nüshada boş olan yerlerin sonradan silinmediği, yazılırken bilhassa boş bırakıldığı izlenimi edinilmiştir. Eserin diğer kısımlarında herhangi bir yıpranma ve silinmeye rastlanılmamıştır. Boşluklarda yer alan ayet ve hadisler Arapça orijinal nüshadan eklenmiş, Türkçe kısımlar genel itibariyle tek kelimelik küçük boşluklar olup tahmin edilebilir olması nedeniyle, Avni Bey'in eserlerinde kullandığı dile riayet edilmeye çalışılarak uygun kelimelerle tamamlanmıştır. Eserin sonunda ki “Dua” kısmının da tercümesine hiç başlanmamış olması nedeniyle bu kısımda herhangi bir tamamlamaya gidilmemiş, eser Arapça duayla sona ermiştir.

Eserde herhangi bir sadeleştirme yapılmamış ve benzer kelime kullanımına gidilmemiş olup aslına uygun olarak transkript edilmiştir.

Dikkatimizden kaçan veya hatamızdan kaynaklanan, yanlış okunmuş kelimeler vb. hatalara rastlanılabilir. Bu yanlışlıklar, tesadüf edildikçe düzeltilecektir.

Bismillâhirrahmânirrahim

Elhâmdülillahi Rabbi'l-âlemîn ve's-salavate ve's-selâmu alâ hayri halkıhi Muhammed ve alihi ecma'in et-tayyibîn et-tâhîrin.

Ma'lûm olsun ki Hoca İmâm Hücet'ül-İslâm Muhammed İbn Muhammed el-Gazzâlî (k.s.a.) hazretlerinin mürid-i Kürdâni cümlesinden birisi, senelerce onların huzûrunda tahsîl edip her bir ilimden behre-i tâm tahsîl eyledikten sonra yine bir gün kendi kendine tefekkür

eyledi ki: Bunca sene zahmet çekip bu ilimlerden hangisinin enf‘ ve mâ‘iş olacağını ve kabirde mûnisliğe sezâ olacağını, hangisinin gayr-i nâf‘î olacağını bilmiyorum. Hangisinden ihtirâz edeyim ve tebâud eyleyeyim? Zîrâ Peygamber (s.a.v.) **لَا يَنْفَعُ اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ** Ya‘nî “Fâide vermeyen ilimden Allaha sığınırız.” buyurmuştur. Velhâsıl birkaç vakit böyle düşündü. Nihâyet istiftâyâ hükmedip diğer birkaç mesele ile beraber Hoca İmâm Hücetü’l-İslâm Muhammed Gazzâlî hazretlerine yazdı. Ve nasihat ve duâ niyâz edip dedi ki: Bunun cevâbını havî olan **İhyâ-i Ulûm** ve **Kîmyâ-yı Saâdet** ve **Cevâhiri’l-Kur’ân**, **Miyâri’l-İlim** ve **Mizâni’l-Amel** ve **Kıstâsi’l-Müstakîm** ve **Meârici’l-Kuds** ve **Minhâci’l-Âbidîn** ilâ tasnîfâtı ve onların emsâlî birçok kitâbları var ise de her gün okuyup amel edilmek üzere bu zaîf, bir muhtasarın talebindedir. Ona binâen Hoca İmâm hazretleri, o suâlin cevâbında o şakirde bunu yazıp gönderdi şöyle ki:

Ey oğul, ey yâr-ı muhlis, Allah Teâlâ hazretleri seni tâatına pâydâr eylesin. Ve sevdiklerinin târikine sâlik kılsın ki nasâyih-i evvelîn ve ahirînin menşûrûnu, Muhammed Resûlullah (s.a.v.) efendimizden yazıp emr ederler. Ve O hazretten yazıp emrettikleri birçok nasihatnâmelerde ki nasâyıhdan eğer sana bir şey vâsıl olmuş ise, o halde benim nasihatime ne ihtiyâcın vardır? Ve eğer ondan sana bir şey vâsıl olmamış ise o halde bana söyle ki senin tahsîlin nedir?

Ey oğul, O hazretten ehl-i âleme yazdıkları nasâyih’in cümlesinden birisi bu hadîs-i şerîfdir. **عَلَامَةُ إِعْرَاضِ اللَّهِ تَعَالَى عَنِ الْعَبْدِ إِشْتِغَالُهُ بِمَا لَا يَنْفَعُهُ، وَإِنْ أَمْرًا ذَهَبَتْ سَاعَةٌ مِنْ عُمْرِهِ فِي غَيْرِ مَا خُلِقَ لَهُ مِنَ الْعِبَادَةِ، لَجْدِيرٌ أَنْ تَطُولَ عَلَيْهِ حَسْرَتُهُ. وَمَنْ جَاوَزَ الْأَيَّامَ وَلَمْ يَغْلِبْ خَيْرُهُ عَلَى شَرِّهِ فَلْيَتَّجِهُزْ إِلَى النَّارِ** Ya‘nî “Allah Teâlâ hazretlerinin kuldân yüz çevirmesinin alâmeti mâlâyânî ile iştigâldir. Ve eğer onun ömründen bir sâat yaratıldığı şeyin gayrisinden yürürse elbette o kimse üzerine o geçen ömrün hasretî uzun sürer ve bir kimse kırkı geçip de hayrı şerrine gâlip olmazsa cehennem seferine hazırlanıp, işte ehl-i cihâna bu nasihat ve mev‘ize kifâyet eder.”

Ey oğul, nasihat etmek kolaydır. Güçlük onu kabul edip amel etmektir. Zîrâ nasihatın taâmı hevâperestânın dimâğında acıdır. Ve menhiyât ise mecbûrîdir. Ale’l-husûs ulûm-i resmî, fazl u hüner-i dünyevî talebiyle meşgûl olan kimseye tâlib-i ilm zanneder ki ilm-i mücerred kendisinin vesîlesi olacaktır. Ve kendisinin necâtı ve âzâdeliği tahsîl-i ilimdedir. Ve bu kâtî olup ilimden müstağnîdir. İşte bu i‘tikâd fenâdır. Ve felâsife mezhebidir. Subhânallah el-azîm nihâyet bu kadar hak olsun bilmez mi ki ilim tahsîl edip onunla amel ettiği vakit, onun üzerine hacet müekked olur. Ve cüz‘ü yok mudur ki Peygamber (s.a.v.) efendimiz **أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَالِمٌ لَا يَنْفَعُهُ اللَّهُ بِعِلْمِهِ** Ya‘nî “Tahkîkân yevm-i kıyâmette nâsın azâb cihetinden eşeddi, Allah Teâlâ’nın ilmiyle nefâlandığı âlimdir.” buyurur. Meşâyih’in kelâmlarında vârid olmuştur ki azzeden birisi, Cüneyd (k.s.) hazretlerini vefâtından sonra rüyâsında görüp ona **مَا حَالُكَ** Ya‘nî “Ne haldesin” dedi. Cenâb-ı Cüneyd **وَمَا إِلَّا شَارَاتُ** Ya‘nî “İbâreler ayak altına düştü ve işaretler mahv oldu ve gece içinde kıldığımız birkaç rekâtın gayrisi fâide vermedi.” cevâbını verdi.

Ey oğul, a‘mâlden müflis ve ahvâlden tehî ve maânîden hâlî olmamak lâzımdır. Ve yakînen bilmelidir ki ilm-i mücerred destgirlik etmez ve buna bir misâl ile ma‘lûm olur. Şöyle ki: Eğer bir kimse sahraya gitse ve beraberinde on tane şimşir-i hindî bulunsun ve yine böylece üzerinde iyi oklar ve yaylar veya başka silâhlar olsa ve ma-hâzâ o kimse silah ve muhârebe ehli olmasa ve ansızın âfâk karşısına bir arslan çıka gelse ne dersin? O silâhlar isti‘mâl olunmaksızın o arslanın şerrini o kimse def‘ eder mi? Yoksa etmez mi? Sen pek a’lâ bilirsin ki etmez. İşte aynıyla böylece bil ki eğer bir kimse yüz bin mesele-i ilmi bilse ve birisini işlemese o ilimden ona fâide olmaz.

(Diğer misâl) Eğer bir kimse hasta olsa ve onun hastalığı harâret ve safrada bulunsa o ona iskencübinin fâidesi olduğunu ve hastalığını def' edeceğini bilse, onu yemese, onun o bilmesi hastalığını def' eder mi, yoksa etmez mi? Sen biliyorsun ki yemedikçe etmez.

Şiir

گر مي دو هزار رطل همي پيمائي ** تامي نخوري نباشدت شيدائي

Tercüme

Eğer ölçek ile yüz bin batman şarab ölçek; İçmedikçe sende sarhoşluk şeydâlık hasıl olmaz

İlm-i kesîr tahsîl etmek ve birçok kitâb cem' eylemek ve onunla amel etmemek fâide vermez.

Ey oğul, kendini ilm-i sâlaha müstaid kılıp, Hakk (c.a.) hazretlerinin rahmetine şâyeste olmadıkça, rahmet-i ilahiye sana vâsıl olmaz. İşte delili Kur'ân-ı Kerimden dinle, وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (Necm, 53:39) Ya'nî "İnsan için ancak sa'y ettiği şey vardır."

Ey oğul, sen bu âyeti kerimenin mensûh olduğunu daima okuyup durursun.

(*) Bu diğer âyetler hakkında ne der ki. Hakk Teâlâ buyurur: فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا (Kehf, 18:110) Ya'nî "Rabbinin likâsını recâ eden kimse amel-i sâlih işlesin." ve إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا * خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا (Kehf, 18:107-108) Ya'nî "İmân edip amel-i sâlih işleyen kimseler için menzil cenâb-ı firdevsdir; onlar o firdevsde dâimlerdir." ve إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا (Furkân, 25:70) Ya'nî "Ancak tövbe edip amel işleyen kimse azâbdan halâs olur." Ve bu hadîs-i şerîf hakkında ne derler: بُيِّئَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ الْبَيْتِ الْحَرَامِ. Ya'nî "Dîn-i İslâm beş şey üzerine binâ olundu. Allah'dan gayri tapacak ma'bûd olmadığına ve Muhammed (a.s.)'ın onun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmek ve salâtı edâ ve zekâtı i'tâ eylemek ve ramazân ayında oruç tutmak ve yola kudreti olan beytullâhı hac etmektir." Ve الْإِيمَانُ قَوْلٌ بِاللِّسَانِ وَتَصْدِيقٌ بِالْجَنَانِ وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ Ya'nî "İmân, lisân ile ikrâr, kalb ile tasdîk ve erkân ile ameldir." Ve amel-i sâlih işlemek hakkında deliller, o kadar çoktur ki sayılamaz. Eğer kul Hakk'ın rahmet-i fazlıyla değil, kendi ameliyle sâlih-i recul olur diyorum tarzında sana bir hâtıra vârid olursa, o halde sen benim sözümü anlamamışsın.

Ma'lûmun olsun ki ben öyle demiyorum. Belki diyorum ki bende, Hakk'ın fazlı keremi ve rahmeti ile cennete vâsıl olur. Ve belki kendi tâat ve ibâdeti ile Hakk'ın rahmetine müstaid ve şâyeste olmadıkça ona rahmet erişmez. Ben söylemiyorum; Hakk Teâlâ söylüyor. إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ (A'râf, 7:56) Ya'nî "Allah'ın rahmeti muhsin olanlara karîbdir." Ve ona rahmet vâsıl olmayınca o da cennete erişemez. Ve eğer birisi derse ki, mücerred imân ile kimse cennete girer. Ben de derim ki evet, velâkin onda birçok geçitler vardır; onları geçtikten ve meşakkatleri çektikten sonra girer ve girdiği vakit dahi müflis cennetlik olur.

Ey oğul, yakînen bil ki iş yapmadıkça ücret alamazsın. Benî-İsrâîlden birisi, birçok seneler ibâdet eder idi. Hakk Teâlâ hazretleri onun hulûsunu ızhâr etmek murâd edip, sen bu

¹ (*) Müfessirîn-i kirâm, bu âyet-i kerimenin sûre-i Tûr'da vaki' *أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ* kelâm-ı şerîfiyle mensûh olduğunu ve çünkü evlâd-ı mü'mininin, babalarının salâhıyla cennete duhûlünde ve birinin vefâtından sonra onun için duâ ve sadakânın nef' olduğunda akvâl-i kesîre bulunduğunu (Mütercîm-i Fakîr).

mesâiyi ne yapacaksın? Zîrâ cehennemlik olacaksın, demek üzere ona bir melek gönderdi. O melek gelip o haberi tebliğ etti. Âbid cevâb verip, benim işim kulluk eylemedir. Efendiliği o bilir. O melek Hazret-i Hakk’a rücû‘ edip, ilahi sen âlim istersinde o kul ne demiştir, bilirsin dedi. Hazreti Hakk’tan hitâb erişti ki o kulum bizden i‘râz etmeyip; biz dahi kerîmliğimiz ile i‘râz etmeyiz.

Ey oğul, Mustafâ (s.a.v.) ümmetine ne buyuruyor: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَيْسَ لَكُمْ عِلْمٌ أَنِّي مَلَائِكَةٌ مَّرْسَلَةٌ** Ya‘nî “Muhâsebe olunmazdan evvel nefsinizi muhâsebe ediniz. Vezn olunmazdan a‘mâlinizi vezn ediniz.” ve emîrû’l-mü’minîn Alî (k.v.) buyurur: **مَنْ ظَنَّنَا أَنَّهُ بِدُونِ الْجَهْدِ يَصِلُ فَهُوَ مُتَمَنِّنٌ، وَمَنْ ظَنَّ** Ya‘nî “Kim ki bilâ-sa‘y cennete vâsıl olur zannetti ise, o kimse ancak mütemennîdir. Ve kim ki bezl-i cehd ile vâsıl olur zannetti ise, o kimse ancak zahmet çekicidir.” Ve Hasan Basri (r.a.) buyurur: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَيْسَ لَكُمْ عِلْمٌ أَنِّي مَلَائِكَةٌ مَّرْسَلَةٌ** Ya‘nî “Ameline cennet istemek günâhlardan bir günâhtır.” Diğer bir azîz buyurur: **الْحَقِيقَةُ تَرْكُ مِلَاحِظَةِ الْعَمَلِ** Ya‘nî “Hakîkat, ameli değil mülâhaza-i ameli terk etmektir.” Mustafâ (s.a.v.) efendimiz hazretleri cümleden daha iyi ve daha latîf buyururlar: **لَمَّا كَانَتْ نَفْسُهُ وَعَمِلَ لِمَا** Ya‘nî “Zeyrek bir kimse der ki, nefesine siyâset eder ve öldükten sonra onu vakt için amel eyler ve ahmak bir kimse nefesine ve onun hevâsına tâbi‘ olur. Ve Allah üzerine temennî eyler.”

Ey oğul, tefekkür-i ilm ile ve onun mütâlaasıyla birçok geceleri ihyâ etmişsen bilmem ki sonu ne olmuştur. Eğer ondan garazın dünyâ ve hitâm-ı dünyânın cezbi ve münâsib makâm ve emsâlin üzerine mubâhât olmuş ise vay sana, vah senin hâline! Yok eğer ihyâ-i şerîat ve dîn-i Muhammedi (s.a.v.) tehzîb-i ahlâk olmuş ise yine ne mutlu sana! Bu şiiri söyleyen pek ne doğru söyledi:

Şiir

سَهْرُ الْعُيُونِ لَغَيْرِ وَجْهِكَ ضَائِعٌ * وَبُكَؤُهُنَّ لَغَيْرِ فَقْدِكَ بَاطِلٌ

Tercüme: Gözlerin uykusuzluğu beyhûdedir ve senin gayrinin fıkdanından naşı onların ve Muhammed Resûlullah (s.a.v.) buyurur: **عِشْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَيِّتٌ، وَأَخْبِبْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مُفَارِقُهُ،** Ya‘nî “İstediğin kadar yaşa, muhakkak ölücüsün ve neyi istersen sev muhakkak ayrılıcsın ve istediğin şeyi işle muhakkak onunla mücâzât olunursun.” İlm-i kelâm lehn ve divâdin ve iş‘âr ve nücum ve nehv ve sarf ve sâirenin tahsîlinden sana tasnî‘-i ömürden gayrı ne fâide vardır. Ve ne hâsıldır. Îsâ (a.s.)’ın İncil-i Şerîfinde okumuştur ki mevtâyı tâbuta koydukları vakitten tâ kabre erişinceye kadar kendinin kendiliği ile ondan kırk suâl sorar. Evvel ki odur ki: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَيْسَ لَكُمْ عِلْمٌ أَنِّي مَلَائِكَةٌ مَّرْسَلَةٌ** Ya‘nî “Ey kulum senelerce halkın nazargâhını tathîr ettin, acabâ bir sâatçik olsun benim nazargâhımı tathîr ettin mi?”

Ey oğul, senin her gün bu nidâ-i kesîr **يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَيْسَ لَكُمْ عِلْمٌ أَنِّي مَلَائِكَةٌ مَّرْسَلَةٌ** Ya‘nî “ Ve senin etrâfın hayr ile kuşatılmış velâkin sen sağırlıktan işitmiyorsun.”

Ey oğul, amelsiz ilim divâneliktir. Ve amelsiz ilim bigâneliktir. Bugün seni şerrden men‘ etmeyen ve tâate sevk eylemeyen ilim, yarın dahi cehennemden men‘ etmez. Ve eğer bugün amel etmeyen ve ömrü güzesteği telâfi eylemez isen mahşer gününde Hakk Teâlâ hazretlerinin kelâm-ı münifi vechile **فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا** (Secde, 32:12) “Bizi iâde eyle yâ Rabb, tâ ki amel-i sâlih işleyelim.” dersin. Denilir ki tâ ki ey ahmak sen oradan geliyorsun.

Ey oğul, uluvv-i himmeti nefsin kemâle erdirmeğe, hezimet, mevt husûsunda nefis u tene vermek lâzımdır. Zîrâ menzilgâhı tâ kabristâna kadardır. O menzilgâhda olan tâife, ne

vakit onların nezdine gideceksin diye lahza be-lahza sana muntazırdılar. Sakın ki azıksız gitmeyesin. Sadık-ı Ekber (r.a.) buyurur: هَذِهِ الْأَجْسَادُ قَفْصُ الطُّيُورِ أَوْ إِصْطَبِلُ الدَّوَابِّ Ya'nî “Cesedler birtakım kuşların kafesi ve hayvânların ahırındır.” Kendi kendine tefekkür et ki, sen bunların hangisindensin. Eğer murgân-ı aşiyândan isen ircî tablının sadâsını işittiğin vakit uçup pek âlî olan bir makâma konarsın. Nitekim buyrulmuştur: إِهْتَرَّ عَرْشُ الرَّحْمَنِ مِنْ مَوْتِ سَعْدٍ Ya'nî “Said İbn Muaz (r.a.) mevtiyle arş-ı rahman titredi.” Ve eğer el-iyâzü-billah Hakk Teâlâ'nın أَضَلُّ هُمْ أَضَلُّ (A'râf, 7:179) Ya'nî “Onlar hayvânlar gibidir. Belki daha şaşkındır.” ayeti kerimesinde buyrulduğu üzere, hayvânlardan isen yakînen seferin zâviyeden hâviyeyedir. Menkûldür ki bir gün Hasan Basri hazretlerinin eline içmesi için soğuk su şerbeti verdiler. Kadehi aldığı vakit bir âh çekip bî-hod oldu. Kendine geldikte kadeh elinden düştü. Sana ne oldu dediler. Buyurdu ki: ذَكَرْتُ أُمِّيَّةَ أَهْلِ النَّارِ حِينَ يَقُولُونَ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ: أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ Ya'nî “Ehli nârın ehli cennete bize biraz su ifâza ediniz.” Dediklerini müşâhede eyledim.

Ey oğul, eğer senin için ilm-i mücerred kâfi olaydı ve amele hâcet olmaya idi. هَلْ مِنْ يَارِى نِيدَاسِ بَيْهُودَةٍ سَائِلٍ؟ نِيدَاسِ بَيْهُودَةٍ سَائِلٍ؟ نِيدَاسِ بَيْهُودَةٍ سَائِلٍ؟ gece yarısı geçip halk hâb-ı istirâhata daldıkda, “Tâib var mıdır, sâil var mıdır, müstâğfir var mıdır?” diye bizzât nidâ buyurur. Seher vakitlerinde “hel min sâil” nidâsı onun içindir ki Hakk Teâlâ hazretleri buyurur: كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (Zâriyât 51:17-18) Ya'nî “Onların gecelerde uykuları az idi ve seherlerde istiğfâr ederler idi.” Menkûldür ki bir gün ashâb-ı kirâmdan bir cemâat Resûlullah (s.a.v.) efendimizin huzûr-i şerîflerinde Abdulah İbn Ömer İbnü'l-Hattâb'ı hayr ile zikir ettiler. Resûlullah (s.a.v.) efendimiz نِعْمَ الرَّجُلُ هُوَ لَوْ كَانَ يُصَلِّيَ buyurdular. Resûlallah (s.a.v.) ashâbdan birisine buyurdular ki: لَا تَكْثُرِ النَّوْمُ بِاللَّيْلِ فَإِنَّ كَثْرَةَ النَّوْمِ بِاللَّيْلِ تَدْعُ صَاحِبَهُ فَقِيرًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ Ya'nî “Geceleyin çok uyku uyuma zîrâ gece kesret-i nevm, sahibini yevm-i kıyâmette fakîr kılar.”

Ey oğul, Hakk Teâlâ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ (İsrâ, 17:79) Ya'nî “Geceleyin teheccüd namazı kıl ki senin için nâfile olsun.” kavli emrdir. وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (Zâriyât 51:18) Ya'nî “Onlar seherlerde istiğfâr ederler.” kavli şükürdür. وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ (Âl-i İmrân, 3:18) Ya'nî “Seherlerde müstâğfir olanlar” kavli zikirdir. Peygamber (a.s.v.) buyururlar ki: Ya'nî ثَلَاثَةُ أَصْوَابٍ يُحِبُّهَا اللَّهُ تَعَالَى: صَوْتُ الدِّيكِ، وَصَوْتُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، وَصَوْتُ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ “Allah Teâlâ üç sadâyı sever, horozun sadâsını ve Kur'ân okuyan kimsenin sadâsını ve seher vakitlerinde istiğfâr edenlerin sadâsını.” Sufyân-ı Nûrî (r.a.) buyurur: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَ رِيحًا تَهْبُ بِالْأَسْحَارِ تَحْمِلُ الْأَذْكَارَ وَالْإِسْتِغْفَارَ إِلَى الْمَلِكِ الْجَبَّارِ Ya'nî “Tahkîkan Hakk Teâlâ'nın seher vakitlerinde esen bir rüzgârı vardır ki zikri ve istiğfârı yüklenip Melik-i Cebbâra götürür.” Ve bu kelâm dahi onundur. فَإِذَا كَانَ أَوَّلُ اللَّيْلِ، يُنَادِي مُنَادٍ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ: أَلَا لِيَقُمِ الْعَابِدُونَ. فَيَقُومُونَ. فَإِذَا كَانَ وَبِصَلُّونَ مَا شَاءَ اللَّهُ. ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ فِي شَطْرِ اللَّيْلِ: أَلَا لِيَقُمِ الْقَائِمُونَ. فَيَقُومُونَ وَيُصَلُّونَ إِلَى السَّحْرِ. فَإِذَا كَانَ السَّحَرُ نَادَى مُنَادٍ: أَلَا لِيَقُمِ الْمُسْتَغْفِرُونَ. مِنْ فُرْشِهِمْ كَالْمَوْتَى نُشِرُوا مِنْ قُبُورِهِمْ Ya'nî “Gece ibtidâsı olduğu vakit, arşın altından bir münâdî nidâ edip der ki, âgâhlık olsun ki âbidler kıyâm etsinler ve binâenaleyh âbidler kalkıp murâd-ı ilahî kadar namaz kılarlar. Ba'dehu gece yarısında bir münâdî nidâ edip der ki, âgâhlık olsun ki mutî'ân ve ehl-i münâcât kıyâm etsinler. Binâenaleyh kalkıp seher vaktine kadar namaz kılarlar ve seher vakti oldukda bir münâdî nidâ edip der ki, âgâhlık olsun ki taleb-i ma'rifet edenler kalsınlar. Kalkıp istiğfâr ederler. Fecr tulû ettiği

vakit bir münâdî nidâ edip der ki, âgâhlık olsun ki gâfiller kıyâm etsinler. İmdi ölüler kabirlerinden intişârî gibi yataklarından kalkarlar.”

Ey oğul, vasâyâyı Lokmân'da vârid olmuştur ki, oğluna vasiyet edip, لَا يَكُونَنَّ الدِّيْكُ يَا بُنَيَّ، “Ey oğulcuğum! Horozun senden daha zeyrek olması lââyık değildir. Şöyle ki o şehirlerde nidâ etsinde sen uykuda olasın.” der idi. Ve bu kelâmı ne hoş ve ne münâsib söylemiştir.

Şiir

لَقَدْ هَتَمْتُ فِي جُنْحٍ لَيْلٍ حَمَامَةً
عَلَى فَنٍّ وَهَنًا وَإِنِّي لَنَائِمٌ
كَذَبْتُ، وَبَيَّتَ اللَّهُ، لَوْ كُنْتُ عَاشِقًا
لَمَا سَبَقْتَنِي بِالْبُكَاءِ الْحَمَائِمُ
وَأَزَعَمُ أَنِّي هَائِمٌ دُوَّ صَبَابَةٍ
لِرَبِّي، فَلَا أَبْكِي وَتَبْكِي الْبَهَائِمُ

Tercüme: Gece vakti kumru, şâhsâr üzerinde hazîn hazîn öttü! Hâlbûki ben uyumuş idim, yalan söyledim. Beytullah'a kasem ederim ki eğer bir âşık ola idim ağlamada kumrular beni geçemez idi. Ve ben Rabb'imîni âşk-ı kesret-i vâlih ve hayran olduğumu zu'm ederim; hâlbûki hayvânât ağlarda ben ağlamam.

Ey oğul, hulâsa-i nasîhat o dur ki, muhakkak surette tâat ve ibâdet nedir ve hangisidir bilesin. İbâdet! O emr ve nevâhide hem kavî ve hem de fiil ile şâri' salavâtullah aleyhi ve âlihi ve sellem hazretlerine mutâbaâtdır. Ya'nî yapacağın ve yapmayacağın ve söyleyeceğin ve söylemeyeceğin şeydir. Eğer ibâdet sûreti câiz olan bir fiil işlesen ve hâlbûki emr ile yapmasan namaz, oruç bile olsa o ibâdet olmaz. Belki isyân olur. Görmez misin ki bayram günlerinde ve eyyâm-ı teşrîkte bir kimse oruç tutsa âsi olur. Ma'-hâzâ ibâdet sûretini hâizdir. Velâkin emr ile işlemediğinden âsi olur. Ve kezâ eğer bir kimse evkât-ı mekrûhâda veya mevâzi'-i mağsûbede namaz kılsa her ne kadar ibâdet sûretinde ise de günâhkâr olur. Zîrâ emr ile işlemez. Ve eğer bir kimse kendi menkûhâsıyla mûlaâbe eylese, her ne kadar la'b-ı sûreti varsa da onunla me'cûrdur. Zîrâ bu mûlaâbe emr ile değildir. Binâenaleyh ma'lûm olsun ki ibâdet emri tutmaktır. Yoksa mücerred namaz ve oruç değildir. Çünkü namaz ve oruç dahi emr ile olduğu vakit ibâdetdir.

İmdi ey oğul, ahvâl ve akvâlin emr ile olmalı, Ya'nî muvâfık-ı şerîat bulunmalı; zîrâ halkın ilim ve ameli Mustafâ (s.a.v.) fetevâsı olmaksızın dalâlettir. Ve Hakk Teâlâ'dan uzaklığa sebebedir. İşte bu sebebdendir dolayısı ki Peygamber (a.s.v.) amâl-i sâbıkayı mensûh kıldı. Binâenaleyh emirsiz söylememek lâzımdır. Ve râh-ı Hakk'a tahsîl etmiş olduğun ilim ve kezâ şath u tâmât ve türrehât-ı sufîyâne-i resmî eylemeyeceğini müteyakkîn olmalı. İcâb eder belki bu yolu mücâhedât ile kat' etmek mümkündür. Ve hevâ u şehvet ve ârzû-yı nefis, mücâhedât kılıcıyla eksilebilir. Tâmat ve türrehât ile değil, ince sözler ile ömrünü evkât-ı târik içinde uçurmak makbûl değildir. Talâkatlı bir lisân ve şehvet ve gaflete bağlanmış bir gönül şekâvet alâmetidir. Hevâ ve nefis yed-i şerîat altında mücâhedât ile makhûr olmadıkça gönül envâr-ı ma'rifet ile diri olmaz.

Ey oğul, sormuş olduğun birkaç meselenin ba'zısını söylemek ve yazmak ile hiç olmaz. Eğer ona vâsıl olur isen, bilirsin. Vâsıl olmaz isen bilmezsin. Onu bilmek muhayyelâtandır. Zîrâ bunlar zevktir. Ve zevkî olan her bir şeyi söylemek ve yazılmak ile hiç olmaz. Eğer bir kimse tatlılığı ve acılığı söylemek ve yazmak ile ifâde etmek istese elbette mümkün olmaz.

Ey oğul, eğer bir innîn lezzet-i mücâmeyi bilen bir kimseye mektûb yazıp lezzet-i mücâmenin ne olduğunu suâl etse, o kimse cevâbında bu zevkîdir, eğer tadar isen bilirsın ve yoksa söz ile ve tahrîr ile ifâde hiç olmaz, diye yazacaktır.

Ey oğul, işte suâllerinin ba‘zısı böyledir. Ma‘-hâzâ söylenip yazılabilecek kadarını İhyâ-i Ulûm ile tasannufât-ı sâiremizde söylemişizdir. Oraya mürâcaat et. Velâkin burada işâret olunan bir şey var, rah-ı Hakk sâliklerine vâcib olan şey nedir? diye suâl etmişsin. Ma‘lûmun olsun ki, vâcib olan şeyin evvelkisi itikâd-ı pâktir. Şöyle ki onda hiçbir bidât bulunmamalı. İkincisi; tövbe-i nasuhdur ki artık mâsiyete rücû‘ etmemeli. Üçüncüsü; hükmü râzı etmektir. Şöyle ki, hiçbir mahlûkun onda hakkı kalmamalı. Dördüncüsü; emr-i Hakk’ı ifâ ve nehyden ictinâb edecek kadar ilm-i şerîat tahsîlidir ve ilm-i şerîattan, bundan ziyâdesi o kimseye vâcib değildir. Ve diğer ilimlerden dahi halâs u necâta sebep olacak kadar biline. Ve bu söz bana bir hikâye ile ma‘lûm olur. Hikâye-i şebâh sırasında menkûldür ki, Şiblî (r.a.) buyurmuştur: “Dört yüz üstâda hizmet ettim ve onların nezdinde dört bin hadîs okudum ve o hadîslerden bir hadîs ihtiyâr edip amel eyledim. Ve diğerlerini terk ettim. Zîrâ bu bir hadîsi teemmül eyledim. Halâs ve necâtımı onda gördüm ve ilm-i evvelîn ve ahirîni onda münderic gördüm. O hadîs-i şerîf budur: **إِعْمَلْ لِدُنْيَاكَ بِقَدْرِ مَقَامِكَ فِيهَا، وَاعْمَلْ لِآخِرَتِكَ بِقَدْرِ بَقَائِكَ فِيهَا، وَاعْمَلْ** Ya‘nî “Dünyân için orada ikâmetin kadar amel et ve âhiretin için orada bekân kadar amel et ve Allah için ona ihtiyâcın kadar amel et ve nâr için ona sabrın kadar amel et.”

Ey oğul, bundan sana ma‘lûm oldu ki, senin için ilm-i kesîre hâcet yoktur. Ve ilm-i kesîr tahsîlini furûz-i iyândan değil, furûz-i kifâyedir. Ve sana yakîn husulü için buna teemmül et: Menkûldür ki Hâtim-i Esam, Şakîk-i Belhî (r.a.) hazretlerinin mürîdlerinden ve şâkirdlerinden idi. Hazret-i Şakîk bir gün ona dedi: Cenâb-ı Hâtim, ne kadar müddetten beri sen benim sohbetimdesin?

Cenâb-ı Hâtim — Otuz üç sene.

Hazret-i Şakîk — Bu müddet zarfında ne ilim tahsîl ettin?

Cenâb-ı Hâtim — Sekiz fâide istihsâl ettim ve ilimden bu sekiz fâidenin gayri bir şey hâsıl eylemedim.

Hazret-i Şakîk — Innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn. Ey Hâtim, ben ömrümün cümlesini senin uğrunda sarf ettim. Sen ise benden bu fâidelerin gayri ilim tahsîl etmedin öyle mi?

Cenâb-ı Hâtim — Ey Şeyh, eğer doğrusunu istersen işte bu dediğimdir ve tahsîlim budur. Ve bundan ziyâde seni de tahsîl etmek istemem; zîrâ iki cihânda halâsımın bu sekiz fâideden hâsıl olacağına yakînım vardır. Ve bundan ziyâdesi benim işime yaramaz.

Hazret-i Şakîk — Gel bakalım, söyle ki o sekiz fâide nedir?

Cenâb-ı Hâtim — Birinci fâide odur ki; halk-ı cihâna nazar ettim, gördüm ki her birisi bir mahbûb u ma‘şûku ihtiyâr etmiştir. O mahbûb u ma‘şûkların ba‘zısı kabrin kenârına ve ba‘zısı da maraz-ı fevtine kadar onunla beraberdir. Ondan sonra geri dönerler ve hiç birisi mezâra girmezler ve onun mûnisi olmazlar. Böyle olunca düşündüm kabirde mûnis ve refîk olacak bir mahbûb kazanayım dedim. Vaktâki onun amel-i sâlih olduğunu gördüm, bende onu ihtiyâr ettim. Mezârdaki refîk ve mûnis olmak için kendime onu mahbûb ittihâz ettim.

Hazret-i Şakîk — Âferîn ey Hâtim, iyi yaptın ve iyi söyledin.

Cenâb-ı Hâtim — İkinci fâide odur ki; vaktâki halk-ı cihâna nazar ettim. Cümlesini nefis u hevâyâ tâbî‘ gördüm ve bu âyet-i kerimeyi düşündüm. **وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ** (Naziât, 79.40-41) Ya‘nî “Ve amma Rabb’inin makâmına havf edip nefsi

hevâdan nehy eden kimseye tahkîkân cennet câyi sukûnettir.” Yakînen bildim ki Kur’ân hak’tır. Bedenî olan nefsin hilâfına amel ettim ve mücâhedâta hâzırlandım ve onu mücâhede târikiyle vaz‘ ettim. Âkîbet tâat-i Hakk’ta sukûnet buldum.

Hazret-i Şakîk — Bârekallah aleyk.

Cenâb-ı Hâtîm — Üçüncü fâide odur ki; vaktâki halk-ı cihâna nazar ettim, her biri bir sa’y u gayret u renc çekip bu hutâm-ı dünyâdan bir şeycik hâsıl etmiş ve onunla şâd ve hürrem olmuştur. مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ (Nahl, 16:96) Ya’nî “Sizin indinizde olan şey biter. Hakk’ın indinde olan şey ise bâkidir.” Böyle olunca bu kadar senelik kazandığım mahsûlümü Hakk yoluna koydum. Ve fakr ile bezl ettim. Ve Hakk Teâlâ’ya ısmârladım. Tâ ki onun hazretinde bâkî ola ve benim âhireti bulmak kılavuzum buluna.

Hazret-i Şakîk — İyi söyledin.

Cenâb-ı Hâtîm — Dördüncü fâide odur ki; halk-ı cihâna nazar ettim gördüm ki, bir tâife insânlığın şerefi ve izzeti kendilerinin izzeti kesret-i aşâir ve ekârib ile olduğunu zann ve onunla iftihâr ve mubâhât eylerler. Ve bir tâife dahi, şeref ve izzeti insânîyi kesret-i mâl ve evlâd u ıyâl edip onunla iftihâr eylerler ve ba’zıları dahi insânlığın şerefi ve izzeti gazabda ve vurup öldürmekte ve kan dökmekte olduğunu zan ve onunla iftihâr ederler. Ben ise bu âyete nazar ettim ki Hakk Teâlâ buyurur: إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ (Hucurât, 49:13) Ya’nî “Allah indinde ekrem olanınız en ziyâde takvâ sâhibi bulunanınızdır.” Bildim ki Kur’ân hak’tır ve halkın bu zannları hatâdır. Binâenaleyh Hakk nezdinde ekremli olmak için takvâyı ihtiyâr eyledim.

Hazret-i Şakîk — Âferin ey Hâtîm.

Cenâb-ı Hâtîm — Beşinci fâide odur ki; vaktâki halk-ı cihâna nazar ettim, bir tâife gördüm ki yekdiğerini zem ederler. Dikkat ettim. Bu halk câh ve ilim ile birbirlerine olan hasedlerinden nâşî olduğunu gördüm. Ve böyle olunca bu âyete nazar ettim ki Hakk Teâlâ buyurur: نَحْنُ فَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا (Zuhrûf, 43:32) Ya’nî “Biz onların miyânında ki maîşetlerini hayât-ı dünyâda taksîm ettik.” Bildim ki bu taksîm ezelde vâki’ olmuştur. Ve bunda kimsenin ihtiyârı yoktur. Binâenaleyh hiçbir mahlûka hased etmedim. Ve Hakk Teâlâ’nın kısmetine râzı oldum. Ve ehl-i cihân ile sulh ettim.

Hazret-i Şakîk — Ey Hâtîm çok iyi yaptın.

Cenâb-ı Hâtîm — Altıncı fâide odur ki; vaktaki halk-ı cihâna nazar ettim gördüm ki, yekdiğerine karşı bir sebep ve garazdan nâşî adâvet ederler. Bu âyete nazar ettim ki Hakk Teâlâ buyurur: إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا (Fâtır, 35:6) Ya’nî “Tahkîkan şeytân size düşmandır. İmdi onu düşman ittihâz ediniz.” Bildim ki Kur’ân hak’tır. Ve şeytân ile ona tâbî’ olanların gayrisini düşman ittihâz etmemek lâzımdır. Böyle olunca şeytânı düşman tuttum ve onun emrine itâat etmedim, Hakk’a ibâdet ettim. Ve onu ta’zîm eyledim. Ve bildim ki sırât-ı müstakîm budur. Nitekim Kur’ân-ı Kerim’de buyrulmuştur: أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (Yâsîn, 36:60-61) Ya’nî “Ey benî-âdem, şeytâna tapmayınız, o size açık düşmandır diye size beyân etmedi mi ve bana itâat ediniz ki işte sırât-ı müstakîm budur.”

Hazret-i Şakîk — Ey Hâtîm, iyi söyledin.

Cenâb-ı Hâtîm — Yedinci fâide odur ki; vaktâki halk-ı cihâna nazar ettim, gördüm ki her bir kimse kuvvet ve maâş talebindedir ve sa’y-i belîğ ederler. Bu sebepten nâşî harâma ve şübehâta sarılmışlar ve kendilerini hor ve zelîl etmişlerdir. Ben dahi bu âyet-i kerimeye nazar ettim ki Hakk Teâlâ buyurur: وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا (Hûd, 11:6) Ya’nî “Yeryüzünde yürür bir canlı hayvân yoktur illâ onun rızkî Allah üzerinedir.” Bildim ki ben yeryüzünde yürüyen

canlı hayvânlardan birisiyim. Binâenaleyh Hakk ile meşgûl oldum ve bildim ki Hakk mademki tekeffül etmiştir. Benim rızkım bana vâsıl olur.

Hazret-i Şakîk — Ey Hâtim iyi söyledin.

Cenâb-ı Hâtim — Sekizinci fâide odur ki; bu halk-ı cihâna nazar ettim, her biri bir kimseye ve bir şeye itimât etmiştir. Kimi mâl ve mülke, kimi hurufat ve san‘ata, kimi kendi gibi bir mahlûka i‘timâd eylemiştir. Bende bu âyeti teemmül ettim ki Hakk Teâlâ buyurur: وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ (Talâk, 65:3) Ya‘nî “Kim ki Allah’a tevekkül ederse O ona kifâyet eder.” Hakk (a.c.) hazretlerine tevekkül ettim. وهو حسبي و نعم الوكيل Ya‘nî “O bana kâfi ve ne güzel.”

Hazret-i Şakîk — Ey Hâtim iyi söyledin. Allah seni muvaffak eylesin ki ben Tevrât ve İncîl ve Zebûr ve Kur‘ân’a nazar eyledim. Bu dört kitâb, bu sekiz fâide üzerine mütedâirdir. Ve her kim bu sekiz fâide üzerine amel ederse bu dört kitâb ile amel etmiş olur. Ve bu hikâyeden senin için ilm-i kesîre ihtiyâç olmadığı ma‘lûm oldu. Şimdi söze rücû‘ edelim ve sâlik-i râh-ı Hakk’a vacib olan şeyi tamamen söyleyelim.

Beşincisi: Rehnumâlık edecek ve ahlâk-ı zemîmeyi kaldırıp onun yerine ahlâk-ı hamîde vaz‘ eyleyecek mürebbî ve mürşid bir pîr lâzımdır. Terbiyenin ma‘nâsı budur ki; mesela bir rençber elini terbiye eder ve ekin arasında çıkan otları koparıp atar ve eğer tarlada taş ve moloz olursa koparıp atar. Ve tarladan te‘bîd eyler. Ve ekinin beslenip iyi çıkması için hâricden su verir. Böyle olunca elbette sâlike de bir pîr-i mürebbîden gayri çare yoktur. Zîrâ Hakk Teâlâ hazretleri peygamberân (a.s.)’ı halka delil olup râh-ı Hakk’ı göstermeleri için gönderdi. Vaktâki Hz. Mustafâ (a.s.v.) efendimiz dünyâdan rihlet buyurdu; nâibleri kıyâmete kadar halka delil olmak için onun makâmına geçti. Binâenaleyh sâlik-i râh için bir pîr zarûridir. Ve pîrin şartı odur ki âlim ola. Fakat her bir âlim pîrliğe lâayık değildir. Belki bu işe ehliyet kendinde birkaç alâmet bulunan kimseye mahsûsdur. Biz sana ondan ba‘zılarını söyleyelim. Tâ ki her hayrân ve şaşkın bu da‘vâyı etmesin.

- Öyle bir kimsede hubb-i câh ve hubb-i mâl olmamalı.
- Mütâbaatı müteselsilen tâ Resûlallah (s.a.v.) hazretlerine kadar vâsıl olan bir şahs-ı binâya mutâbaatı bulunmalı.
- Ve az yemek ve az uyumak ve az söylemek ve çok namaz kılmak ve çok sadaka vermek ve çok oruç tutmak gibi her bir nev‘i riyâzatı çekmiş olmalı ve sabır, şükür, tevekkül, yakîn, tumânînet, sehâvet, kanâat, emânet, bezl-i mâl, hilm, tevâzu‘, dânalık, sıdk-ı vakâr-ı hayâ, sükûn u teennî ve bunların emsali hüsn-i ahlâk onun sîreti olmuş olmalı.
- Ve Muhammed Mustafâ (s.a.v.) efendimizin nûrlarından bir nûr iktibâs etmiş olmalı.
- Ve kibir, buhl, hased, hıkd, hırs, tûl-i emel, hîffet ve acûlluk gibi ahlâk-ı zemîmeden pâk olmuş bulunmalı.
- Ve mütekellifât ve muteassibânın ilminden müstağnî olmalı. Şöyle ki; Muhammed (s.a.v.) efendimizin ilminden gayri hiçbir kimsenin ilmine muhtâc bulunmamalı.

İşte pîrân-ı tarîkatın alâmetlerinden ba‘zısı zikr olundu. Böyle bir kimseye iktidâ etmek tarîk-i sevâbdır. Velâkin böyle bir pîr nâdir bulunabilir. Zîrâ zamanımızda bî-ma‘nâ müddeiler peydâ olmuşlar ve lehv u lağva dâvet etmişlerdir. Ve birçok mülhidlerde şerîata muhâlefetle pîrlik da‘vâsına kalkmışlardır. Pîran-ı tarîkat ise köşelerde gizli kalmışlardır ve kim ki bu gösterilmiş olan ba‘zı alâmetleri bir kimsede görürse onun pîran-ı tarîkattan olduğunu bilsin. Eğer bir kimse böyle bir pîrî bulur ve o da onu kabûl ederse o pîrî zâhir ve bâtında muhterem tutmalıdır. İhtirâm-ı zâhir budur ki, onun söylediği bir meselede hatâ ettiğini zannetse bile inkâr ve hüccet ikâme ederek onunla mücâdele etmesin. Ve pîrin huzûrunda hodnümâlık ile seccâdesini yaymamalıdır. İmâmet müstesnâdır. Namazdan fâriğ olunca seccâdesini devşirmelidir. Ve huzûr-i pîrde bulunduğunda ve pîr her ne ile hükm ederse kadri yettiği kadar

onu icrâ etmeli ve onun ve başkasının önünde secde etmemeli. Zîrâ küfürdür. Ve şerîata muhâlefet etmemeli. Çünkü o ilhâd olur. Ve şerîata muhâlefet eden veya onu revâ gören her bir pîr zındıktır. İhtirâm-ı batn dahi budur ki, zâhirde ne varsa bâtında dahi hem kavî ve hem de fiil ile onu münkir olmamalıdır. Aksi halde münâfıklık olur. Ve eğer yapamazsa içi dışına muvâfık oluncaya kadar sohbeti terk etmelidir.

Altıncısı: Siyâset-i nefis muzavviriyyettir. Ve o da su’-i karînden ihtirâz ettiği vakit semîr olur. Bu sebeble ins ve cin şeytânlarının dest-i tasarrufu onun velâyeti dilinden kısılar ve onun (nâr-ı) şeytânîyyeti kalkar.

Yedincisi: Her halde fakr, gınâ üzerine ihtiyâr etmelidir. Zîrâ bu yolda asıl olan muhabbet dünyâdan gönlü fâriğ kılmaktır. Çünkü esbâb-ı dünyeviyye ile beraber muhabbet-i dünyâdan halâs olmak pek az mümkün olabilir. Binâenaleyh esbâb-ı dünyeviyyenin terki gönlün muhabbet-i dünyâdan fâriğ olması içindir. İşte Hakk yolunda sülûk eden kimseye vâcib olan bu yedi şeydir.

Birde tasavvuf nedir diye sormuşsun. Ma’lûm olsun ki tasavvuf iki şeydir. Birisi Hakk Teâlâ ile sıdk, diğeri halk ile iyiliktir. Her kim Hakk’a karşı doğru fiilli ve halka karşı iyi hûylu ve mütehammil ise, o kimse sûfidir ve Hakk ile sıdk odur ki, hatta nefsinin onun emrine fedâ edesin ve halk ile iyi hûyluluk odur ki, murâd-ı nefsinin kimseye takdîm etmeye. Ve belki eğer onun murâdı şer’e muhâlefete geçit verse o kimse sûfî değildir. Eğer tasavvuf da’vâsı ederse müddeî-i kezzâbdır.

Ve yine (bendelik) nedir diye sormuşsun. Ma’lûm olsun ki bendelik üç şeydir. Birincisi; emr-i şerîatı muhâfaza etmek. İkincisi; Hakk Teâlâ’nın kazâ ve kaderine ve kısmetine râzı olmak. Üçüncüsü; nefsinin ihtiyârını ve ârzûsunu terk edip Hakk’ın ihtiyâr ve murâdıyla hoşnûd olmaktır.

Ve yine (tevekkül) nedir diye sormuşsun. Ma’lûm olsun ki tevekkül; Hakk Teâlâ’nın ettiği vaâdleri mevsûk tanımaktır. Ya’nî i’tikâd edesin ki sana her ne kısmet etmiş ise, cihân onun def’iyle meşgûl olsa da sana vâsıl olur. Ve sana her ne kısmet etmemiş ise, senin ve cihânda olanların cehd ve sa’yi ile sana vâsıl olmaz.

Ve yine (ihlâs) nedir? diye sormuşsun. Bil ki ihlâs, ef’âlinin cümlesi Hakk Teâlâ için olmak ve o işlediğin işlerde halkı teemmül etmemektir. Ve gönlün halkın medhine meyl etmemek ve halkın zemminden mağmûm olmamalı. Bil ki riyâ, halkı büyük tutmaktan mütevellid olur. Ve riyânın ilâcı odur ki, halkı sahr-ı kudret göresin ve onları cemâdât gibi tasavvur edesin. Ya’nî nasıl ki cemâdâtın kudreti ve irâdesi yok ise ve bir râhat u renc îrâs edemez ise cümle halâyıkı da öyle bilesin tâ ki riyâdan halâs olasın. Zîrâ sen halkı kâdir ve mürîd bilince, senden muhlisi olmaz.

Ey oğul, bâki suâllerinin ba’zısı kütüb u tasânnifimizde mastûrdur. Evrâdı taharri et ve onun ba’zısına cevâb yazmak harâmdır. Sen bildiğini işle, bildiğin sana mekşûf olur.

Ey oğul, bundan sonra sana her ne müşkül vâki’ olursa, zebândelik gayrisiyle benden suâl etme. Zîrâ Hakk Teâlâ buyurur: وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَ خَيْرٌ لَّهُمْ (Hucurât, 49:5) Ya’nî “Eğer onlar senin hurûcuna kadar sabr edip nidâ etmeseler idi; onlar için hayırlı idi.” Hızır (a.s.)’ın nasîhatını kabul et ki Hakk Teâlâ buyurur: فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا (Kehf, 18:70) Ya’nî “Ben onun hakîkatini sana zikr ve beyân edinceye kadar sen bana bir şeyden suâl etme.” Sen ta’cîl etme, vakti gelince muhakkak söylerler ve gösterirler. Nitekim Hakk Teâlâ buyurur: سَأَرْيَكُم آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ (Enbiyâ, 21:37) Ya’nî “Size âyâtımı göstereceğim, imdi isti’câl etmeyiniz.” Sen vaktinden evvel sorma. Zîrâ eğer vâsıl olursan muhakkak görürsün velâkin yakînen bil ki gitmedikçe vâsıl olmaz ve görmezsin. Nitekim Hakk

Teâlâ buyurur: **أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا** (Fâtır, 35/44) Ya'nî “Acaba yeryüzünde seyr etmezler mi ki baksınlar.”

Ey oğul, eğer Hakk yoluna girer isen her bir menzilde acâib görürsün. Cân telef et ki, cân telef etmeksizin bir iş zuhura gelmez. Zünnûn-i Mısırî (r.a.) şâkirdlerinden birisi hoş buyurmuştur: **إِنْ قَدَرْتَ عَلَىٰ بَذْلِ الرُّوحِ فَتَعَالَ، وَإِلَّا فَلَا تَشْتَغِلْ بِزُرْهَاتٍ** Ya'nî “Eğer bezl-i cana müfted isen gel ve yoksa sûfiyenin türrehâtı ve kâli ile iştigal etme.”

Ey oğul, kısa söz; sana sekiz şey ile nasihat edeyim. Dördü yapmamaya ve dördü dahi yapmaya lâyıktır. Tâ ki ilmin yevm-i kıyâmette sana hasım olup aleyhine hüccet olmaya. Ve işlememeye lâyük olana gelince: Biri budur ki, kudretin yettikçe münâzara etme. Ve her bir kimse ile meselede münâzara hâdis olursa hüccet ikâme etme. Zîrâ onun âfâtı ziyâdedir. Ve onun zararı nef'inden daha çoktur. Çünkü riyâ, hıkd, hased, kibr, adâvet, mubâhât ve bunların gayri bilcümle ahlâk-ı zemînenin menba'ıdır. İmdi eğer seninle bir diğeri arasında bir mesele vâki' olursa ve sen dahi Hakk olan şeyin âşikâr olmasını ister isen o meselede bu niyetle sa'y etmen câizdir. Bu niyeti sıdkı için iki âlâmet vardır. Bilmen lâzımdır. Biri odur ki Hakk'ın gerek senin lisânınla ve gerek Hakk'ın lisânıyla mekşûf olması arasında fark görmeyesin. İkincisi odur ki, tenhâda bahsetmeye muhabbet edesin. Melâi-i nâsda değil, ama bir mes'elede birisiyle bahsedesin. Ve bilesin ki Hakk senin elindedir. O ise inâd eder. Sakın ki ona muhabbet ikâme etmeyesin. Ve sözü terk edesin. Yoksa haşîne müntehî olur. Ve fâide hâsıl olmaz ve burada bir fâide söyleyeyim. Bil ki şekli şeblerden sormak, illeti ve hastalığı tabîbe arz etmek ve cevâb vermek dahi tabîbin bu hastalığa şifâda sa'y etmesi gibidir. Ve yakînen bil ki câhillere hastalardır. Ve ulemâ da tabîblerdir. Ve âlim-i nâkıs tabîbliğe lâyük değildir. Âlim-i kâmil hastalığa tabîblik eder. Zîrâ hastada iyilik ümîdi olup olmadığını anlar. Ama maraz galib olup ilâc kabul etmeyen bir de tabîbin ustalığı onunla meşgûl olmaması ve vaktini zâyî' etmesidir. Şimdi bil ki cahil hastalığı dört nev'i üzeredir. Onlardan üçü ilâc pezîr değildir. Bunlardan ilâc pezîr olmayanın birisi olan suâl eden kimsenin suâl ve i'tirâzı hasedden ola. Hâlbûki hased, ilâc kabûl etmeyen bir hastalıktır. Bil ki ona vermek istediğin cevâb her ne kadar iyi ve vâzıh olursa onun hiddeti daha ziyâde olup sana münkir bulunur. Ve daha ziyâde adâvet eder ve bu cevâb onun hasedini daha ziyâde işgâl eyler. Artık onun cevâbı ile meşgûl olmamak lâzımdır. Ve ne güzel söylenmiştir.

Şiir

كُلُّ الْعَدَاوَةِ قَدْ تُرْجَىٰ إِزَالَتُهَا
إِلَّا عَدَاوَةً مِّنْ عَادَاكَ عَنْ حَسَدٍ

Tercüme: Her bir adâvetin izâlesi rehâ ve ümîd olunur. Ancak hasedden dolayı sana adâvet eden kimsenin izâle-i adâveti melûl değildir. Binâenaleyh onun tedbîri, o kimseyi o hastalığıyla terk edip ondan i'râz etmektir. Nitekim Hakk Teâlâ buyurur: **فَأَعْرِضْ عَنْ مَّنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا** (Necm, 53:29) Ya'nî “Bizim zikrimizden yüz çevirenden i'râz et ve o ancak hayât-ı dünyâyı ister.” Ve hasûd her ne yapar ve her ne söyler ise kendi harmanına âteş-i oddur. Nitekim hadîs-i şerîfde buyrulur: **الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ** Ya'nî “Âteş odunu yediği gibi hased, hasenâtı ekl eder.”

İkinci nev'i budur ki: O kimsenin illeti hâmakattan olur. Bu da ilâc kabûl etmez. Nitekim Îsâ (a.s.) buyurmuştur ki “Ben ölüyü diriltmekten âciz olmadım; fakat ahmakta ıslâhından âciz oldum.” Bu da öyle bir kimsedir ki iki üç gün tahsîl-i ilim ile meşgûl olup, ulûm-i aklîye asla şürû' etmemiş bulunur. Ondan sonra dahi bütün ömrünü ulûm-i şerîf-i aklîye sarf etmiş olan âlimlere i'tirâz eder. Ve bu kadarcık olsun bilmez ki o âlim-i azîzde ettiği i'tirâz kendinde cehl u nâ-dânişterdir. Zîrâ âlim ondan daha iyi bilir. Eğer bu kadarcığını düşünmezse, hâmakat ve nâ-dânişterdir. Artık ondan dahi i'râz etmeli. Ve ona cevâb vermekle meşgûl olmamalı.

Üçüncü nev'i o kimsedir ki müsterşiddir. Ona berk-i kelâmından anlamadığını, kendi fehminin kusûrûna haml etmez ve sorduğunu istifâde için sorar velâkin yüksek suâl sorar. Hâlbûki onun fehmi onun haklılığını idrâkten kâsırdır. Onun cevâbıyla da meşgûl olmak lâzımdır. Zîrâ (s.a.v.) Efendimiz hadîs-i şerîflerinde نَحْنُ مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا أَنْ نَكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ Ya'nî "Biz zümre-i enbiyâ, nâsa akılları mikdârınca söylemekle emr olunduk." buyururlar. Ya'nî biz nâsa anlayacakları şeyi söyleriz. Dinlemeye tâkat getiremeyecekleri şeyi söylemeyiz demektir.

Dördüncü nev'i odur ki müsterşid olmakla berâber zeyrek, fehm u âkil olur. Ya'nî gazab ve şehvet ve hased ve hubb-i mâl ve câha mağlûb olmayıp doğruların talebidir. Ve ettiği suâli hatâ ve kusûr bulmak için etmez. Bu hasta ilâc kabûl eder. Eğer onun cevâbıyla meşgûl olur isen lâyıktır. Belki vâcibdir.

İkincisi odur ki: Vaizlik ve müzekkerlikten ihzâz edesin, meğer ki söylediğin şeyi evvelâ kendin işlemiş olduğunu bilesin. Ve Îsâ (a.s.)'a hitâben vârid olan kelâmı teemmül eylesin ki Hakk Teâlâ buyurmuştur: يَا ابْنُ مَرْيَمَ عِظْ نَفْسَكَ فَإِنَّ اتَّعِظْتَ فَعِظِ النَّاسَ وَإِلَّا فَاستَحْ مِنْ رَبِّكَ Ya'nî "Ey Meryem'in oğlu, nefisine va'z eyle; eğer va'zı kabûl ederse, nâsa va'z eyle ve yoksa benden utan." Eğer bu amele mübtelâ olur isen iki şeyden ihtirâz et.

Birisi, kelâmda birtakım ibârât ve işârât ve şath u tâmât ve iş'âr u ebyât ile tekellûf etmekten; zîrâ Hakk Teâlâ tekellûf edenleri sevmez. Tekellûf, haddi tecâvüz edince, bâtın harâblığına ve gönül gafletine delâlet eyler. Çünkü tezekkürün manâsı, musîbet-i ahireti anmak ve ömrü kendisine de Hakk Teâlâ hazretlerinin hizmetinde taksîr vukû'unu ve imânî selâmete isâl için yolda ki geçitleri ve melekî'l-mevtin kabzâsındaki hâli ve münker ve nekîrin suâline cevâb i'tâsını ve kıyâmeti ve onun mukizlarını ve hesâbda ki münâkaşayı ve mîzânı ve mürûr-i sırâtı ve kıyâmetin sâir ahvâlini ve nârı ve onun mesâilini teemmül etmektir. İşte buna tezkîr derler. Halkı bunlardan âgâh etmeli ve onların gözünü kendi nefislerinin kusûr ve aybına açmalı ki bu âteşler ve musibetlerin te'sîri meclisde bu zannların gönlüne vârid olsun ve kudretleri yettiği kadar telâfi-i mâfât etsinler ve özür dilesinler ve tâatle geçmemiş olan ömürlerine nedâmet eylesinler. İşte bu söylenilenlerin cümlesine va'z derler. Meselâ seylâb, hânenin kapısına kadar gelir ve hâneyi kapıp götürmesi ve çocuğu ve çoluğu gark etmesi havfi var ve sâhib-i hâne dahi "el-hazer elhazer ey ehl-i hâne seylâb geldi kaçınız" diye bağıyor. O kimse o hâl içinde kelâmını birtakım tekellûf ile ve ibârât-ı murassa'i mecm'a ile ve işârât ile söylemez. İşte halka va'z etmenin misâli budur. Ve diğeri dahi, va'z esnâsında senin meclisinde na'ra vurmalarına ve hây u hûy eylemelerine ve elbiselerini çâk etmelerine ve herkes tarafından hoş va'z ediyor hoş bir meclisdir denilmesi için, meclise aşûb ve teşvir ve şî'b ilkâ etmelerine gönül vermeyesin ve ona merbût olmayasın. Zîrâ bunlara meyl etmek ve halkın bu sözlerini hoş görmek gafletten mütevellid olur. Belki halkı dünyâdan ahirete ve ma'siyetten tâate ve gafletten bidâriye ve gurûrdan takvâya da'vet kaydında olasın. Ve belki takvâ ve ibâdet ilminden söz söyleyesin ve bak ki onlar Hakk Teâlâ hazretlerinin rehâ'-i şerîfi hilâfında olarak neye müteveccihdirler ve onların kıble-i dilleri şer'-i Mustafâ (s.a.v.) efendimize muhâlefet olarak ne der? A'mâl ve ahlâk-ı seyyieden onlara hangisi gâlib olduğuna nazar et. Ve onları onlardan çevir. Ve her kime havf galib ise recâ ve ümîde da'vet et. Ve recâ ve ümîd gâlib olan kimseleri de havfa da'vet kıl. Ol vecihle ki meclisden kalktıkları vakit sıfat-ı zemîmeden zâhiren ve bâtinen bir şey kalmamış olsun ve sıfat-ı hamîdeye mütebeddil olmuş bulunsun ve tâatte kâhîl-i vefât olanlar, râgıb ve harîs olsunlar ve ma'siyette harîs ve habr-ı imtikâr olanlar, havf ve hirâse düşsünler. Böyle olmayan ve böyle takrîr olunmayan her bir va'z, hem söyleyene ve hem de dinleyene hep vebâldir. Belki söyleyen halkı bölen, azdırıp kanlarını döken ve onları ebediyen helâk eden bir gül, bir şeytândır. Ve halkın onlardan kaçmaları vâcibdir. Zîrâ onların

ikâ' ettikleri fesâdı, hiçbir şeytân yapamaz. Ve onu kürsiden indirib def' etmek kudreti olan kimseler üzerine vâcib ve lâzımdır. Zîrâ emr-i ma'rûf ve nehyi münkir cümlesindendir.

Üçüncüsü odur ki; hiçbir pâdişâhın ve emîrin ziyâretine gitmeyesin ve onlarla muhâlâta ve mücâlese etmeyesin. Belki onları görmeyesin bile. Zîrâ görmenin ve onlarla muhâlâtanın âfeti çoktur. Ve eğer onları görmeye mübtelâ oldun ise, onların meddâhlığını ve senâkarlığını terk et. Eğer onlar seni görmeye gelirler ise, yine böyle yap. **لَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُغْضِبُ إِذَا مَدَحَ الْفَاسِقُ** Ya'nî "Zîrâ Allah Teâlâ, fâsık ve zâlim medh olunduğu vakit gazab eder ve her kim ki bir zâlim için ömrünün uzunluğu ile duâ ederse Allah Teâlâ arzında isyân olunmaya muhabbet eder."

Dördüncüsü odur ki; sana verdikleri helâl olduğunu bilsen bile onlardan hiçbir şey kabûl etmeyesin, zîrâ onların malına tama' etmek dînin sebep-i fesâdı olur. Ve ondan ve onlar tarafına meddâhına, muhâbât u mürâât ve onların zulmüne ve fisk u fücûruna muvafakat mütevellid olur. Ve bunların cümlesi helâk-ı dîndir. Ve ondan mütevellid olan muhâdaratın en küçüğü odur ki, onlara muhabbet edersin. Ve her kim birini severse onun ömrünün uzun olmasını ister. Ve onun, ömrünün uzun olmasını isteyince zâlimin ve harâbi-i âlimin imtidâdını istemiş olur. Sâkın sâkın ki şeytân senin yolunu vurmasın. Ve seni yoldan azdırmassın. Ve kendi torbasına koymasın. Nitekim şeytân sana derki: "Ümerânın altınlarını al, fukarâya ver ve miskinlerin rahatını temîn et! Sarf ettiğin vakit bir hayra sarf eyle bu daha evlâdır." Binâenaleyh altınları alır ve sarf ettiği vakit fisk u fücûra sarf eyler; zîrâ şeytân bu tarîk ile birçok halkın kanını dökmüştür. Ve bunun âfâtı çoktur. Ve Kitâb-ı İhyâ'da bahs ettik. Oraya mürâcaat et.

Ey oğul, işlememeye lâıyk olan bu dört şeyden ihticâb et. İşlemeye lâıyk olan şeyi gelince o da dörttür. İfâ etmek lâzımdır.

Birincisi odur ki: Hakk Teâlâ ile senin aranda ki her muâmelede öyle ol ki eğer o muâmeleyi senin kölen işlese makbûl ve câiz ad edip incitmeyesin ve gazab eylemeyesin ve kölendenden senin hakkında sâdır olup beğenmediğin her şeyi Hakk Teâlâ'nın ubûdiyyetinde senden sâdır olduğu vakit beğenmeyesin ma'-hâzâ benden hakîkatte senin benden değildir. Belki paran ile satın aldığındır. Hâlbûki sen, Hakk Teâlâ'nın bende-i hakîkisisin. Zîrâ sen onun mahlûkusun; o senin Hâlık'ındır.

İkincisi odur ki; seninle halk arasındaki muâmele de öyle olsun ki senin onlara yaptığın muâmeleyi eğer onlar sana yapsalar makbûl ve câiz edesin ve ondan incinmeyesin. Nitekim hadîs-i şerîfde buyurulmuştur. **لَا يَكْمُلُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يُحِبَّ لِسَائِرِ النَّاسِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ** Ya'nî "Kendi nefsi için sevdiği şeyi sâir nâs içinde sevmedikçe abdin imânı kâmil olmaz."

Üçüncüsü odur ki; mütâlaa-i ilim ediyorsan, bir ilim olmalı ve bir ilim okumalısın ki eğer bi'l-farz bir haftalık ömrün bâkî kaldığını bilsen bile onunla meşgûl olasın. Ve bu ma'lûmdur ki bir haftadan ziyâde ömrün kalmamış olduğunu bilsen; nehv, sarf u tıbb ve bunların emsâli ilim ile meşgûl olmazsın. Zîrâ bunlar, senin feryâdına yetişmeyeceğini bilirsin. Belki gönlünün murâkabesine ve sıfâtının ma'rifetine meşgûl olursun. Ve onu alâikten ve ahlâk-ı zemîmeden pâk edersin ve kendini muhabbet-i Hakk ve ahlâk-ı hasene ile muttasıf kıalarsın ve ibâdetle meşgûl olursun.

Ey oğul, bir söz dinle ve o sözde hakîkatle düşün ve amele getir ki mutlaka halâs ve necât bulasın. Eğer sana haber verseler ve deseler ki gelecek hafta sultân senin ziyâretine gelecektir. Bilirim ki sen o hafta içinde, elbise ve sâireden sultânın nazarı mün'atıf olacağını bildiğin her ne olursa onu latîf ve müzeyyen ve iyi kılmaktan gayrı hiçbir şeyle meşgûl olmazsın. Şimdi düşün, bil ki ben sana evvelden ahire kadar sen âkilsin ve âkile işâret kâfidir diyorum. Resûl (a.s.v.) efendimiz hadîs-i şerîflerinde buyuruyorlar ki: **إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صَوْرَتِكَ وَلَا إِلَى أَعْمَالِكَ وَلَكِنْ** Ya'nî "Tahkîkan Allah Teâlâ sizin sûretlerinize ve amellerinize bakmaz,

velâkin kalblerinize ve niyetlerinize nazar eder.” Ve eğer ilm-i dil ahvâlini bilmek ister isen, Kitâb-ı İhyâ’ya ve sâir tasannîfâtımıza mürâcaat et. Ve bu müslümânların kâffesine farz-ı ayndır. Ve ulûm-i sâire farz-ı kifâyedir. Ancak Hakk Teâlâ hazretlerinin emrini ifâ edeceğin mikdârı tahsîl etmelisin.

Dördüncüsü odur ki; 1yâlin için, mâl-ı dünyâdan bir senelik ihtiyâcdan fazlasını tertîb etmeyesin. Nitekim Hz. Muhammed (a.s.v.) efendimiz ezvâc-ı mutahharâtı için **لَلّٰهُمَّ اجْعَلْ قُوَّتَ** buyurmuş ve bu sûretle muâmele eyledi; fakat her bir hücre için bir senelik maâş tertîb buyurmaz idi. Belki kuvvet-i yakînleri olmayanlar için böyle yaparlardı idi.

Ey oğul, işte bu fasılda istediğin şeyi yazdım. Cümlesi ile amel etmelisin ve o miyânda **أَنْ تَذَكِّرَنِي فِي صَلَاحِ دُعَائِكَ** muktezâsınca bizi terk etmeyesin. Taleb etmiş olduğun duâlara gelince; ahâdis-i sahîhada kesîran şeref-vârid olmuştur. Oradan hıfz edesin. Tarîk-i ehl elinde böyle duâlar çoktur. O mahalden taleb et ve bu duâyı da ale’l-devâm oku. Ale’l-husûs namâzlardan sonra, işte o duâ dahi budur:

اللهم اني اسالك من العمة تمامها، ومن العصمة دوامها، ومن الرحمة شمولها، ومن العافية حصولها، ومن العيش ارغده، ومن العمر اسعده، ومن الاحسان اتمه، ومن الانعام اعمه، ومن الفضل اعذبه، ومن اللطف اقربه، ومن العمل اصلحه، ومن العلم النفعه، ومن الرزق اوسعه اللهم كن لنا ولا تكن علينا، اللهم اختم بالسعادة اجلنا، وحقق بالزيادة امالنا، واقرن بالعافية غدونا واصالنا، واجعل الى رحمتك مصيرنا ومالنا، واصبب سجال عفوك على ذنوبنا، ومن علينا باصلاح عيوبنا، واجعل التقوى زادنا، وفي دينك اجتهدنا، وعليك توكلنا و اعتمادنا آلهنا شبتنا على نهج الاستقامة، واعذنا في الدنيا من موجبات الندامة يوم القيامة، وخفف عنا ثقل الاوزار، وارزقنا عيشة الابرار، واكفنا واصرف عنا شر الاشرار، واعتق رقابنا ورقاب آبائنا واخواننا، و امها تنا من النار يا عزيز يا غفار، يا كريم يا ستار، يا علیم، يا جبار برحمتك يا ارحم الراحمين و صلى الله على سيدنا محمد وآله و صحبه اجمعين، والحمد لله رب العالمين، آمين.